

تطبیق ساختار نگاره‌های یوسف و
زلیخا با مفاهیم قرآنی (مورد پژوهی:
نگاره‌های قرن ۹ تا ۱۰ هجری)
۱۹۵-۲۱۱ / شمیم نطاق، آذیتا بلالی
اسکویی، یحیی جمالی

زنان مصری که بادیکن زیبایی یوسف
دستان خود را می‌برند، برگه‌ای از
نسخه خطی، (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م). مأخذ:
www.artang.ir

تطبیق ساختار نگاره‌های یوسف و زلیخا با مفاهیم قرآنی (مورد پژوهی: نگاره‌های قرن ۹ تا ۱۰ هجری)*

شمیم نطاق** آزیتا بلالی اسکویی*** یحیی جمالی****

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۹/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۲۵

صفحه ۱۹۵ تا ۲۱۱

نوع مقاله: پژوهشی

چکیده

سوره یوسف تنها سوره‌ای از قرآن کریم است که به‌طور کامل از ابتدا تا انتها مختص یک داستان است و در قرآن با عنوان (احسن القصص) از آن یاد شده است؛ مانند بسیاری از هنرها، نگارگران نیز در نگاره‌های خود از این داستان برای خلق آثار هنری استفاده کرده‌اند. هدف از انجام این پژوهش تطبیق محیط نگاره‌های یوسف و زلیخا با مفاهیم قرآنی و بررسی عناصر کالبد معماری و شخصیت‌های داستانی موجود در آیات ۳۲-۳۰ و ۲۵-۲۳ سوره یوسف است. سؤال‌های این تحقیق عبارت‌اند از: ۱- ویژگی‌های کالبدی معماری و شخصیت‌های داستانی یوسف و زلیخا، چگونه در نگاره‌های قرون ۹-۱۰ انعکاس یافته‌اند؟ ۲- تا چه حدی این نگاره‌ها با مفاهیم قرآنی مطرح‌شده در خصوص این داستان مطابقت دارد؟ روش تحقیق در این پژوهش توصیفی - تحلیلی و شیوه جمع‌آوری اطلاعات، اسنادی - کتابخانه‌ای است. جامعه آماری تحقیق مشتمل بر شش نگاره داستان اتاق هفت‌در و هفت نگاره مرتبط با داستان دست‌بریدن زنان مصر است. نتایج این پژوهش در خصوص نگاره‌های اتاق هفت‌در، نشانگر این است که بین تمامی نگاره‌های بررسی‌شده، از بعد ویژگی‌های کالبدی، نگاره کمال‌الدین بهزاد، پایبندی بیشتری به مفاهیم قرآنی دارد. از منظر ویژگی‌های شخصیت‌های داستانی نیز بجز نگاره موجود در مثنوی جامی (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م) که با مفاهیم قرآنی تطابق چندانی ندارد، نمود این مفاهیم در سایر نگاره‌ها مشهود است. در خصوص نگاره‌های مربوط به دست‌بریدن زنان، محیط کالبدی نگاره‌های پنچ‌گنج (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م)، تصویر مجلس زلیخا (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م)، نگاره جامی (قرن ۱۰ ق/ نیمه دوم ۱۶ م) و نگاره جامی (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م) تطابق بیشتری با آیات قرآنی داشته، ولی، در بخش شخصیت‌های داستانی، میزان مطابقت با آیات قرآنی کمتر است. در مجموع، هر دو دسته نگاره بخش کالبدی نگاره‌ها از منظر توجه به مفاهیم قرآنی غنی‌تر از بخش شخصیت‌های داستانی هستند. همچنین می‌توان گفت هنرمندان فقط بر اساس مفاهیم قرآنی، داستان حضرت یوسف (ع) و زلیخا را به‌تصویر نکشیده‌اند و برداشت‌های شخصی و تفاسیر و ذوق هنری هنرمندان نیز در خلق آثار نقش مهمی داشته است.

واژگان کلیدی

سوره یوسف، نگاره یوسف و زلیخا، ساختار کالبدی معماری، شخصیت‌های داستانی.

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد معماری اسلامی نویسنده اول با عنوان «بررسی تحقق آموزه‌های اسلامی در اصول باغ سازی ایران» به راهنمایی نویسنده دوم در دانشگاه هنر اسلامی تبریز است.

** دانشجوی کارشناسی ارشد معماری اسلامی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، شهر تبریز، استان آذربایجان شرقی

Email: Sh.netagh@tabriziau.ac.ir

*** استاد گروه معماری، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، شهر تبریز، استان آذربایجان شرقی، (نویسنده مسئول)

Email: a.oskoyi@tabriziau.ac.ir

Email: y.jamali@au.ac.ir

**** دانشجوی دکتری معماری، دانشگاه هنر اصفهان، شهر اصفهان، استان اصفهان

مقدمه

تمامی سوره‌های قرآن کریم برای هدایت انسان‌ها نازل شده‌اند و در تمام دوران پاسخگوی نیازهای آنان است. مسلمانان قرآن را به عنوان کتاب خداوند قبول دارند و هنرمندان در شاخه‌های مختلف هنری در خلق آثار خود از موضوعات و داستان‌های مطرح شده در قرآن استفاده می‌کنند. از ابتدا تا انتهای سوره یوسف که سوره دوازدهم قرآن است و به نام احسن القصص (بهترین داستان‌ها) نیز شناخته می‌شود به طور کامل زندگی حضرت یوسف (ع) را بیان می‌کند. در این سوره که داستانی‌ترین و طولانی‌ترین سوره قرآن محسوب می‌شود فقط به شرح زندگانی حضرت یوسف (ع) پرداخته شده و در آن آموزه‌های زندگانی حضرت یوسف (ع) بیان شده و غیر از داستان حضرت یوسف (ع) داستان دیگری نیامده است.

منظور از نقاشی ایرانی (نگاره) تصاویری است که در فاصله سال‌های ۱۱۰۰-۷۰۰ هجری قمری خلق شده‌اند؛ یعنی فاصله زمانی که از حمله مغول‌ها آغاز و با پایان سلسله صفوی تمام می‌شود. نگاره‌ها و هنرهای مشابه یک هنر معنوی و دینی هستند که مربوط به عالم خیال است. در این پژوهش نگاره‌های بررسی شده بین بازه ۹ تا ۱۰ هجری قمری می‌باشند. در این پژوهش به بررسی ساختار کالبدی معماری و شخصیت‌های داستانی نگاره‌ها پرداخته خواهد شد. در ساختار کالبدی عناصر معماری و تزیینات وابسته به معماری و اشیا و در بخش شخصیت‌های داستانی که شامل انسان‌ها و شخصیت‌ها و ویژگی‌های مطرح شده در قرآن است، مورد بررسی قرار می‌گیرند.

نگاره‌های یوسف و زلیخا تصویر یکی از داستان‌های قرآنی است و هدف این مقاله، تطبیق محیط نگاره‌های یوسف و زلیخا و بررسی ساختار کالبدی و شخصیت‌های داستانی نگاره‌ها با مفاهیم قرآنی موجود در آیات ۲۲-۳۰ و ۲۵-۲۳ سوره یوسف و همچنین بررسی تشابه و تفاوت این نگاره‌ها است. در این راستا به این سؤال‌ها پاسخ داده می‌شود: ۱. ویژگی‌های کالبدی معماری و شخصیت‌های داستانی یوسف و زلیخا، چگونه در نگاره‌های قرون ۱۰-۹ انعکاس یافته‌اند؟ ۲. و تا چه حدی این نگاره‌ها با مفاهیم قرآنی مطرح شده در مورد این داستان مطابقت دارد؟ **ضرورت و اهمیت** این پژوهش از دو منظر قابل بررسی است: نخست پرداختن به داستان حضرت یوسف (ع) که در قرآن از آن با عنوان احسن القصص یاد شده و همین عنوان، ضرورت کنکاش در این مورد را یادآور می‌شود و دوم نحوه تأثیرپذیری هنرمندان حوزه نگارگری از مفاهیم قرآنی و چگونگی بازتاب آن در آثار هنری در دوران پس از حمله مغول به ایران است که خود می‌تواند به فهم فضای هنری حاکم بر کشور در آن دوره یاری رساند. از این رو با توجه به آیات قرآنی و استخراج مؤلفه‌ها و با بررسی نگاره‌های قرون ۹-۱۰ قمری، تشابه و تفاوت نگاره‌ها بررسی شده و

همچنین، مؤلفه‌هایی که نگارگر خارج از بحث‌های قرآنی به آن‌ها پرداخته است تحلیل می‌شوند (جدول ۱).

روش تحقیق

این پژوهش با رویکرد توسعه‌ای و تطبیقی و نیز روش توصیفی - تحلیلی به بررسی و تطبیق محتوای صوری نگاره یوسف و زلیخا با مفاهیم قرآنی این داستان پرداخته و جمع‌آوری اطلاعات با مراجعه به منابع اسنادی کتابخانه‌ای انجام شده است. در پژوهش حاضر، با مطالعه آیات قرآن و تفاسیر مرتبط، مؤلفه‌های کالبدی معماری و شخصیت‌های داستانی تعین و سپس در مرحله بعد میزان مطابقت این نگاره‌ها با آیات قرآنی مدنظر بوده و تشابه و تفاوت نگاره‌ها مورد بررسی قرار گرفته است. جامعه آماری این تحقیق شامل شش نگاره اثنای هفت در و هفت نگاره دست بردن زنان مصری در مجلس زلیخا - که هنرمندان مختلف طی قرون نه تا ده هجری قمری به تصویر کشیده‌اند - است. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات به صورت کیفی است.

پیشینه تحقیق

در حوزه نگارگری یوسف و زلیخا مطالعات و تحقیقاتی صورت گرفته است. از جمله این پژوهش‌ها می‌توان به این موارد اشاره کرد: مظفری‌خواه و گودرزی (۱۳۹۱)، «بررسی فضا در نگارگری ایرانی با تأکید بر منتخبی از آثار بهزاد»، مطالعات هنر اسلامی، شماره ۱۶، در این مقاله جدا از بررسی و معرفی فضای مثالی و چگونگی ایجاد آن، به انواع دیگری از فضا و حضور آن‌ها در مکتب نگارگری هرات با بررسی آثار کمال‌الدین بهزاد پرداخته شده است. رحمانی و ظفری نائینی (۱۳۹۴)، در «پژوش میان‌رشته‌ای در هنر با رویکرد هرمنوتیکی هیرش (موردپژوهشی تحلیل هنر نگارگری، نگاره یوسف و زلیخا)»، کیمیای هنر، شماره ۱۵، با کنکاش در آراء و نظریات هیرش، وجوه اصلی نظریه وی و چگونگی استفاده از آن در تحلیل هنر نگارگری را بررسی کرده‌اند. متفکر آزاد و پایدارفرد (۱۳۹۴)، در مقاله «بررسی ویژگی‌های نگارگری نسخ خطی مصور با تأکید بر نسخه مصور یوسف (ع) و زلیخا در کتابخانه مرکزی تبریز»، نگارینه هنر اسلامی، شماره ۶، به یافتن ویژگی‌های زیباشناسی نگاره‌های نسخه خطی مصور یوسف (ع) و زلیخا موجود در کتابخانه مرکزی تبریز توجه داشته‌اند تا آشکار سازند چه نگاره‌هایی با چه ویژگی‌ها و مضامینی در این نسخه به کار رفته است. جهان‌یار و قاضی‌زاده (۱۳۹۶)، در «معرفی و تحلیل نقوش ابنیه در نگاره‌های منظومه یوسف و زلیخا از نسخه هفت‌اورنگ جامی مکتب مشهد»، نگره، شماره ۴۴، به معرفی و شناسایی نقوش ابنیه نگاره‌های یوسف و زلیخا از هفت‌اورنگ جامی پرداخته‌اند. شیخی و محمدزاده (۱۳۹۷)، در مقاله «بررسی صفحه‌آرایی نگاره‌های منسوب به کمال‌الدین بهزاد در نسخه بوستان سعدی

پژوهش زبان و ادبیات فارسی، شماره هشتم، در این مقاله به بررسی و تحلیل عناصر داستانی پرداخته شده؛ مانند زاویه دید، ساختار، طرح، کشمکش، اندیشه و شخصیت. کرمی و حقیقی (۱۳۸۸)، «بررسی ساختار روایی دو روایت از داستان غنائی یوسف و زلیخا»، پژوهشنامه ادب غنائی، شماره ۱۳، در این مقاله دو روایت از داستان یوسف و زلیخا، یکی منسوب به ابوالقاسم فردوسی و دیگری متعلق به نورالدین عبدالرحمن جامی، از نظر چارچوب روایی و ساختار با هم سنجیده و به موارد اشتراک و اختلاف آن‌ها پرداخته شده است. عقدایی (۱۳۸۹)، «نگاهی به عناصر ساختاری داستان حضرت یوسف (ع) در قرآن مجید»، زبان و ادبیات، شماره ۱۵، در این مقاله داستان قرآن را از منظر هنر داستان‌پردازی نشان می‌دهد که این کتاب آسمانی از نظر ساختار داستان، جنبه هنری شگفت‌انگیزی دارد و تنها از نظر لفظ و معنا فصیح و بلیغ نیست. صادقی و همکاران (۱۳۹۱)، «تحلیل ساختاری طرح داستان غنائی یوسف و زلیخای جامی»، پژوهشنامه ادب غنائی، شماره ۱۹، در این مقاله طرح داستان یوسف و زلیخای جامی به عنوان یکی از اجزای تشکیل‌دهنده آن، از دیدگاه چند تن از ساختارگرایان بررسی و تحلیل شده است. مصلائی‌پور یزدی و قاسمی حامد (۱۳۹۳)، «بررسی تطبیقی فضایل و ویژگی‌های حضرت یوسف (ع) در قرآن کریم و تورات، آموزه‌های قرآنی»، شماره ۲۰، در این مقاله به بیان تفاوت داستان‌سرایی قرآن کریم با دیگر کتب آسمانی، با تأکید بر فضایل اخلاقی و ویژگی‌های حضرت یوسف (ع) پرداخته شده است. شکلی^۱ (۱۹۹۵) «بین کتاب مقدس و عاشقانه: داستان یوسف و زلیخا در پنجابی»، تحقیقات آسیای جنوبی، شماره ۲، هدف مقاله این است که برخی از پیامدهای تنش‌زا را که به‌طور دائم از طریق بررسی و روش‌های مختلف ایجاد می‌شود بررسی کند که در آن یک داستان قرآنی که مدت‌هاست توسط شاعران فارسی‌زبان به عنوان رمانی عاشقانه بازسازی شده، توسط شاعران مسلمان پنجابی مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. ابراهیم‌الاسال (۲۰۱۶)^۲ چهره‌های محجبه پیامبران در مینیاتورهای اسلامی - کاربردی بر روی دست‌نوشته‌های مصور قرن شانزدهم در موزه مولانا قونیه، مجله اتحادیه عمومی باستان‌شناسان عرب، شماره ۱، این مقاله برای شناخت تعابیر پوشش چهره شخصیت‌های الهی مانند پیامبران در مینیاتورهای اسلامی انجام شده است. پولاتونا^۱ (۲۰۲۲) در مقاله «هنرهای زیبا در حماسه‌های یوسف و زلیخا، مجله بین‌المللی تحقیق و توسعه»، شماره ۱۲، که به توسعه ایدئولوژیک چند صدساله حماسه‌های یوسف و زلیخا اختصاص دارد، حماسه‌های عبدالرحمن جامی، دوریک و اولیم دوون، عنذلیب و خلیس را در این زمینه تحلیل کرده است. در این پژوهش با انتخاب تعداد بیشتر نگاره به‌جای تک‌نگاره،

(۸۹۴-۸۹۳ هجری) به مثابه یک الگو»، نگارینه هنر اسلامی، شماره ۱۵، به بررسی اصول صفحه‌آرایی آثار بهزاد در مکتب هرات پرداخته‌اند. صادقی‌نیا و حصارى (۱۳۹۷)، در مقاله «بررسی جایگاه واقع‌نگاری تزئینات کاشی‌کاری عهد تیموری در نگارگری مکتب هرات (با نگرش موضوعی به نگاره‌های بهزاد)»، هنر اسلامی، شماره ۲۹، میزان واقع‌گرایی تزئینات کاشی‌کاری نگاره‌های بهزاد را بررسی کرده‌اند. ربیع‌زاده و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله «بررسی معنا در سوره یوسف و نمود آن در نگاره‌های ایرانی با رویکرد دلالت‌های صریح و ضمنی»، جلوه هنر، شماره ۱، ساختار تشکیل‌دهنده دو متن نوشتاری و تصویری این قصه را بررسی و نوشته‌اند نگارگر با انتقال این مؤلفه‌ها از متن نوشتاری به متن تصویری او با استفاده از رمزگان تجسمی { سعی در انتقال معانی و مفاهیم موجود در آیات و تفاسیر را دارد. رجبی و پورمند (۱۳۹۸)، در مقاله «تحلیل نگاره یوسف و زلیخا اثر کمال‌الدین بهزاد بر اساس نظریه ترامتینیت ژرار ژنت»، کیمیای هنر، شماره ۳۲، حکایت یوسف و زلیخا اثر کمال‌الدین بهزاد را با هدف تبیین پنج رابطه ترامتینی به‌منظور شناسایی بهتر ابعاد گوناگون این نگاره تحلیل کرده‌اند. نوروزی و همکاران (۱۳۹۸)، در مقاله «بازخوانی بیناگفتمانی نقاشی (حکایت یوسف و زلیخا) و سه اقتباس معاصر آن»، فرهنگ - ارتباطات، شماره ۴۸، بازخوانی روابط بیناگفتمانی میان چهار متن، معاصر با خوانشی فرامتنی و گفتمانی با توجه به جایگاه اقتباس در نگرش پست‌مدرن را انجام داده‌اند. میرلوحی (۱۳۹۹) در مقاله «تبیین مفهوم برهان رب در سوره یوسف و تجلی آن در یوسف و زلیخای جامی و نگاره کمال‌الدین بهزاد، پیکره»، شماره ۲۰، با توجه به اصطلاح قرآنی (برهان رب) در قرآن کریم و هفت‌اورنگ جامی و تطبیق آن‌ها با نگاره بهزاد، نتیجه گرفته‌اند که بهزاد متأثر از مفهوم برهان رب نگاره‌ها را از دیدگاه یوسف (ع) تصویر کرده و درک تفسیر جامی از مفهوم برهان رب در سوره یوسف در مطالعه دقیق نگاره بهزاد راهگشاست. مظفری خواه (۱۴۰۰)، در مقاله «بررسی جایگاه کنتراست مکمل و وسعت از منظر یوهانس ایتن در آثار کمال‌الدین بهزاد»، دانشگاه الزهراء^۳، شماره ۱، به بررسی حضور کنتراست مکمل و وسعت، با توجه به نظریه ایتن به عنوان یک تمهید مهم بصری در نگاره‌های کمال‌الدین بهزاد پرداخته است. نیکبخت (۱۴۰۰)، در مقاله «مطالعه رنگ و فرم لباس در نگاره‌های کمال‌الدین بهزاد مورد مطالعه: نگاره یوسف و زلیخا، پژوهش در هنر و علوم تخصصی»، شماره ۱، با بررسی اجمالی پوشاک دوران تیموری، تحلیلی بر نگاره یوسف و زلیخا استاد بهزاد انجام داده است. مطالعاتی نیز در مورد داستان حضرت یوسف (ع) صورت گرفته است از جمله: آیت‌اللهی و همکاران (۱۳۸۶)، «تحلیل عناصر داستانی قصه حضرت یوسف (ع) در قرآن کریم»،

تطبیق ساختار نگاره‌های یوسف و زلیخا با مفاهیم قرآنی (مورد پژوهی: نگاره‌های قرن ۹ تا ۱۰ هجری) / ۱۹۵-۲۱۱ / شمیم نطاق، آزیتا بلالی اسکویی، یحیی جمالی

جدول ۱. معرفی جامعه پژوهش به همراه بازه زمانی. مأخذ: نگارندگان

نگاره های اتاق هفت در			
			
نگاره ۳. یوسف و زلیخا، برگه از نسخه خطی بوستان سعدی، مکتب بخارا (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م). مأخذ: همان.	نگاره ۴. زلیخا در گرفتن عبای یوسف، برگه از یوسف و زلیخا جامی، هرات، (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م). مأخذ: www.metmuseum.org .	نگاره ۱. فرار یوسف از اغوای زلیخا، بوستان سعدی، هرات، اثر کمال الدین بهزاد، (اواخر قرن ۹ ق/ ۱۵ م). مأخذ: پاکباز، ۱۳۹۰: ۱۰۲.	
			
نگاره ۶. مجلس حکایت کتاب یوسف و زلیخا، نسخه خطی مصور هفت اورنگ جامی، (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م). مأخذ: غفوریان مسعود زاده، ۱۳۹۵: ۳۱.	نگاره ۵. مثنوی یوسف و زلیخای جامی نسخه مصور مذهب مزین به سه مجلس نقاشی (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م). مأخذ: مایدا، ۱۳۹۲: ۶۰.	نگاره ۴. حسین گزرهاگی، مجالس العشاق، زلیخا در کاخ خود سر در پی یوسف می‌نهد، اما یوسف از او می‌گریزد (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م). مأخذ: ریشار، ۱۳۸۳: ۱۹۹.	
دست بردن زنان مصری			
			
نگاره ۴. آوردن یوسف (ع) از سوی زلیخا به مجلس زنان مصر، مثنوی یوسف و زلیخا جامی، نسخه مصور مذهب مزین به دو مجلس نقاشی (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م). مأخذ: مایدا، ۱۳۹۲: ۶۰.	نگاره ۳. نقاشی دست‌بردن زنان مصری با دیدن رخسار یوسف، نسخه خطی، (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م). مأخذ: همان	نگاره ۲. زنان مصری که با دیدن زیبایی یوسف دستان خود را می‌برند، برگه‌ای از نسخه خطی، (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م). مأخذ: www.artang.ir .	نگاره ۱. حضور یوسف در مجلس زلیخا، مثنوی سوم از کتاب پنج‌گنج، جامی (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م). مأخذ: سمسار، ۱۳۷۹: ۱۶۸.
			
نگاره ۷. زنان مصر غرق در زیبایی یوسف، نورالدین عبدالرحمن جامی، (صفوی)، نسخه خطی، (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م). مأخذ: www.art.thewalters.org	نگاره ۶. یوسف برای زلیخا در ضیافت خدمت می‌کند، برگه‌ای از یوسف و زلیخا از جامی، برگه از یک نسخه خطی مصور، (قرن ۱۰ ق/ نیمه دوم ۱۶ م). مأخذ: www.commonsm.m.wikimedia.org	نگاره ۵. تصویر از مجلس زلیخا که برای نشان دادن یوسف، دوستان خود را به ضیافتی دعوت کرده است، شماره نسخه: /۴۶- م ادب فارسی، (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م). مأخذ: نجفی، ۱۳۶۸: ۱۷۷.	

برای هر موضوع جامعه آماری جامع‌تری مورد بررسی قرار گرفته و به بررسی عناصر کالبدی معماری و شخصیت‌های داستانی نگاره‌ها و تطبیق آن‌ها با آیات قرآنی و نیز تشابه و تفاوت نگاره‌ها پرداخته خواهد شد.

برای هر موضوع جامعه آماری جامع‌تری مورد بررسی قرار گرفته و به بررسی عناصر کالبدی معماری و شخصیت‌های داستانی نگاره‌ها و تطبیق آن‌ها با آیات قرآنی و نیز تشابه و تفاوت نگاره‌ها پرداخته خواهد شد.

مبانی نظری

داستان حضرت یوسف (ع) و زلیخا در قرآن کریم

آیات بررسی‌شده در سوره یوسف داستان حضرت یوسف (ع) را زمانی که در خانه عزیز مصر بود بیان می‌کند. این آیات شامل آیات ۲۵-۲۳ داستان اتاق هفت‌در و آیات ۳۲-۳۰ داستان مراسم زلیخاست و دست‌بردن زنان مصری را بیان می‌کند. ابتدا آیات و معانی از قرآن استخراج گردیده و سپس با بررسی معنی و تفاسیر معتبر قرآن که شامل تفاسیر المیزان، نمونه، مجمع‌البیان، منهج الصادقین فی الزام المخالفین، کلام النور نور الکلام و تفسیر سوره یوسف نجار شوشتری است (جدول ۲)، مؤلفه‌های به‌دست‌آمده در دو گروه کالبدی معماری و

اتاق هفت‌در

تحلیل کالبدی معماری اتاق هفت‌در: با توجه به آیات و تفاسیر در مورد مؤلفه‌های کالبدی معماری کاخ و تزیینات و اشیا می‌توان به این عناصر که در اتاق هفت‌در مورد بررسی قرار می‌گیرد، اشاره کرد: وجود پنجره و باز و بسته‌بودن آن، تعداد در و قفل‌بودن آن، نقوش تزئینی روی دیوار و طرح کف اتاق و وجود بت (جدول ۴).

در نگاره کمال‌الدین بهزاد اتاق‌های تودرتو با هشت در ترسیم‌شده و سه پنجره بسته در طبقات مختلف به چشم می‌خورد، ولی در چهار نگاره دیگر فقط یک اتاق با دو در بسته و در نگاره چهارم (نگاره حسین گازرگاهی، مجالس‌العشاق، ۱۰ ق/ ۱۶م) یک اتاق با سه در ترسیم

جدول ۲. آیات و تفاسیر سوره یوسف. مأخذ: همان.

آیه ۲۳: در این آیه شریفه به ورود حضرت یوسف به اتاق‌های تودر توی کاخ و بسته شدن درها اشاره می‌کند.	
معنی	آن زنی که یوسف در خانه‌اش بود از او با نرمی و مهربانی خواستار کام جویی شد، و (در فرصتی مناسب) همه درها (ی کاخ) را بست و (به او) گفت: پیش بیا که من در اختیار تو هستم! (یوسف) گفت: پناه بر خدا! او مالک و مربی من است (و من به مالکم خیانت نمی‌کنم)، جایگاهم را (در همه امور زندگی) نیکو قرار داد، یقیناً ستمکاران پیروز نمی‌شوند (انصاریان، ۱۳۹۸: ۳۵۷)
تفسیر	همسر عزیز مصر تمام درها را محکم بست. غفلت معنی مبالغه را می‌رساند و نشان می‌دهد که او همه درها را بست، و این یعنی این که یوسف را به محلی از قصر کشاند که اتاق‌های تو در تویی تشکیل شده بود، و هفت در را بست. تا یوسف هیچ راه فراری نداشته باشد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۷: ۹ ج ۳۶۷). البته معلوم است محل سکونت عزیز مصر قصر و کاخی است، که دارای صحن‌های متعدد و اتاق‌های تودر تو خواهد بود (ضیا آبادی، ۱۳۹۲: ۱۳۲).
آیه ۲۴: در این آیه شریفه با اشاره به معصومیت و پاکدامنی و امداد الهی برای نجات حضرت یوسف (ع) و به کشمکش و فرار از اتاق اشاره می‌کند.	
معنی	بانوی کاخ آهنگ یوسف کرد، یوسف هم اگر برهان پروردگارش را ندیده بود آهنگ او می‌کرد، ما اینگونه (یوسف را یاری دادیم) تا زдохورد (که سبب اتهام به او می‌شد)، و (نیز انجام) عمل زشت را از او برطرف کنیم؛ زیرا او از زندگان مخلص ما بود (انصاریان، ۱۳۹۸: ۳۵۷).
تفسیر	در این قصر اتاق‌هایی تودر تو قرار دارد تا فضای آزاد درهای متعددی که محکم بسته شده‌اند و پرده‌ها از هر سو افتاده و کوچکترین روزنه به بیرون ندارند (طباطبائی، ۱۳۶۳، ج ۱۱: ۱۹۷). زلیخا خانه‌ای ساخت زیر و بالا در و دیوار آن آینه بود و صورت خود و یوسف را نقاشی کرد (کاشانی، ۱۳۸۸: ۳ ج ۱۷۲). یوسف به هر طرف که نگاه می‌کرد نقاشی خود و زلیخا را میدید (همان: ۱۷۵). در آنجا بتی بود که زلیخا با لباسی آن را پوشاند (مکارم شیرازی، ۱۳۷۷: ۹ ج ۳۷۳-۳۷۴).

تطبیق ساختار نگاره‌های یوسف و زلیخا با مفاهیم قرآنی (مورد پژوهی: نگاره‌های قرن ۹ تا ۱۰ هجری) ۱۹۵/۲۱۱-شمیم نطاق، آزیتا بلالی اسکویی، یحیی جمالی

ادامه جدول ۲.

آیه ۲۵: در این آیه نیز از فرار حضرت یوسف (ع) از اتاق و برخورد او با عزیز مصر و از اتفاقات بعد از آن خبر می‌دهد.	
معنی	هر دو شتابان به سوی در (خروجی کاخ) دویدند، بانو (برای جلوگیری از فرار یوسف) پیراهن او را از پشت (کشیده و آن را از بالا به پایین) چاک زد، در آستانه در به شوهر وی برخورد کردند، (بانو) گفت: کسی که نسبت به اهل تو قصد زشتی داشته باشد آیا کیفرش جز زندان و شکنجه دردناک است؟ (انصاریان، ۱۳۹۸: ۳۵۸)
تفسیر	یوسف در فکر آن بود که درها قفل هستند که جبرئیل حاضر شد؛ گفت بگیریز، به هر در برسی اسم اعظم الهی را بخوان در گشوده می‌شود. یوسف به هر در که می‌رسید نام خدا را می‌خواند و در باز می‌شد (نجار شوشتری، ۱۳۷۳: ۱۱۹-۱۲۰). و قفل آن بی‌گشاینده و می‌شد و به زمین می‌افتاد (کاشانی، ۱۳۸۸، ج ۴: ۱۷۵). حضرت یوسف با سرعت به سوی در دوید، زلیخا نیز به سوی در دوید تا مانع خروج او شود و پیراهن او را از پشت سر گرفت و به عقب کشید، و پشت پیراهن از طرف طول پاره شد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۷، ج ۹: ۳۸۳-۳۸۴).
آیه ۳۰: در این آیه به شایعه پراکنی زنان شهر در مورد زلیخا بیان شده است.	
معنی	در شهر، تعدادی از زنان شایعه انداختند که: همسر عزیز در حالی که عشق آن غلام زر خرید در درون قلبش نفوذ کرده از او درخواست کام جویی کرده، ما او را، در انحراف و گمراهی آشکاری می‌بینیم (انصاریان، ۱۳۹۸: ۳۵۸).
آیه ۳۱: در این آیه به مراسم زلیخا و غافلگیر شدن زنان مصر با دیدن حضرت یوسف (ع) اشاره شده است.	
معنی	هنگامی که بانوی کاخ موزیکری زنان را شنید، (کسی را) به سویشان فرستاد (و آنان را به میهمانی دعوت کرد)، و برای آنان (جهت تکیه دادن) بالش‌هایی (در سالن) آماده کرد، و (برای خوردن میوه) به هر کدامشان کاردی داد، و (به یوسف) گفت: به (مجلس) آنان درآی! چون او را دیدند (از هر جهت) بزرگش یافتند، و (با شگفتی از جمالش، اختیار از دست داده، به جای میوه) جای جای دست‌های خود را بریدند! و گفتند: خداوند عجزی ندارد، (به راستی که) این (مخلوق)، به بشر نمی‌ماند، این جز فرشته‌ای بزرگوار نیست! (انصاریان، ۱۳۹۸: ۳۵۹).
تفسیر	همسر عزیز آنها را به یک مجلس مهمانی دعوت کرد و بساط پر تجمل با پشתי‌های گران قیمت برای آنها فراهم ساخت، و به دست هر کدام چاقویی برای بریدن میوه داد سپس به یوسف دستور داد که در آن مجلس، گام بگذارد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۷، ج ۹: ۳۹۵). و چهل نفر از زنان مصر را دعوت کرد (طبرسی، ۱۳۵۲، ج ۱۲: ۲۰۷). و به هر یک از زنان کاردی داد تا ترنج را با آن ببرند و برای یوسف جامه ملمع مرصع در او پوشانید و تاج مکل بر فرق او نهاد و گویند جامه سفید در وی پوشانید. و زنان او را دیدند بی خود شده و با کارد دست‌های خود را می‌بریدند (کاشانی، ۱۳۸۸، ج ۱۷۸). حضرت یوسف در یک اتاق درونی که احتمالا محل غذا و میوه بوده، سرگرم ساخت تا ورود او به مجلس از در ورودی نباشد. زلیخا به بهانه آوردن ظرفی از غذا یا نوشیدنی پای او را به مجلس کشاند (مکارم شیرازی، ۱۳۷۷، ج ۹: ۳۹۵-۴۰۰).
آیه ۳۲: در این آیه به عذر تراشی زلیخا اشاره شده است	
معنی	(بانوی کاخ) گفت: این همان کسی است که مرا درباره (دلپستگی و عشق به) او سرزنش کردید، این من بودم که از او درخواست کام جویی کردم، ولی او خود را حفظ کرد، چنانچه تسلیم خواسته‌ام نشود مسلما به زندان خواهد افتاد، و خوار و بی مقدار خواهد شد (انصاریان، ۱۳۹۸: ۳۵۹).
تفسیر	همسر عزیز با دیدن زنان مصر با دست‌های مجروح که از آن خون می‌چکید، از فرصت استفاده کرد و شروع به سخنرانی کرد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۷، ج ۹: ۳۹۶).

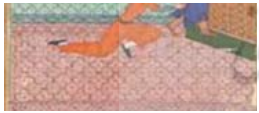

جدول ۳. دسته‌بندی کالبدی معماری و شخصیت‌های داستانی آیات و تفاسیر. مأخذ: همان.

اتاق هفت در				
مؤلفه‌های کالبدی معماری			مؤلفه‌های شخصیت‌های داستانی	
۱	پنجره	پرده‌ها افتاده و کوچک‌ترین روزنی به بیرون نداشت (طباطبایی، ۱۳۶۳، ج ۱۱: ۱۹۷).	۱	فرار و پاره‌شدن پیراهن زلیخا پیراهن او را از پشت کشید و از طرف طول پاره شد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۷، ج ۳: ۲۸۳).
		هفت‌در را بست (مکارم شیرازی، ۱۳۷۷، ج ۳: ۳۶۷). به هر در که می‌رسید قفل آن بی‌گشاینده وا می‌شد و به زمین می‌افتاد (کاشانی، ۱۳۸۸، ج ۳: ۱۷۵).		
۲	تعداد در ها و قفل در	حضرت یوسف به هر جانب نگریست صورت خود و زلیخا را دید. به سقف نگاه کرد همین دید و به هر طرف که می‌نگریست همین را مشاهده کرد (کاشانی، ۱۳۸۸، ج ۳: ۱۷۵).	۲	حضور حضرت جبرئیل جبرئیل حاضر شد، گفت بگریز، به هر دری که رسی اسم اعظم الهی بخوان که در گشوده شود (نجار شوشتری، ۱۳۷۳: ۱۱۹-۱۲۰).
		در اتاق بتی بوده که زلیخا با پارچه‌ای آن را پوشاند (مکارم شیرازی، ۱۳۷۷، ج ۳: ۳۷۳).		
مراسم پذیرایی از زنان مصر				
مؤلفه‌های کالبدی معماری			مؤلفه‌های شخصیت‌های داستانی	
۱	مجلس مهمانی	آنان را به میهمانی دعوت کرد و برای آنان (جهت تکیه‌دادن) بالش‌هایی (در سالن) آماده کرد (انصاریان، ۱۳۹۸: ۳۵۹).	۱	زلیخا همسر عزیز از فرصت استفاده کرد و شروع به سخنرانی کرد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۷، ج ۳: ۳۹۶).
		و بساط پرتجمل با پشتی‌های گران‌قیمت برای آن‌ها فراهم ساخت (مکارم شیرازی، ۱۳۷۷، ج ۳: ۳۹۵).		
۲	متکا	به دست هر کدام چاقویی برای بریدن میوه داد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۷، ج ۳: ۳۹۵). اما زنان که به‌جای ترنج دست‌ها را بریدند.	۲	زنان مصر چهل نفر از زنان مصر را دعوت کرد (طبرسی، ۱۳۵۲، ج ۱۲: ۲۰۷).
		یک اتاق درونی که احتمالاً محل غذا و میوه بوده، یوسف را سرگرم ساخت تا ورود او به مجلس از در ورودی نباشد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۷، ج ۳: ۳۹۵).		
۳	نارنج و کارد	جامه ملمع مرصع در او پوشانید و تاج مکل بر فرق او نهاد و جامه سفید در وی پوشانید (کاشانی، ۱۳۸۸، ج ۳: ۱۷۸).	۳	حضرت یوسف

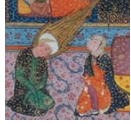
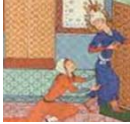
جدول ۴. تحلیل کالبد معماری نگاره‌های اتاق هفت‌در. مأخذ: همان.

بجز نگاره کمال‌الدین بهرام که هفت اتاق پی‌درپی با هشت در ترسیم گشته و به معماری کامل کاخ اشاره شده است، در نگاره چهارم یک اتاق با سه در بسته و در چهار نگاره دیگر فقط یکی از اتاق‌های کاخ و فقط دو در اتاق ترسیم شده است. در نگاره سوم با ترسیم یک در نیمه‌باز به این نکته که حضرت یوسف (ع) به هر دری می‌رسید قفل آن بدون گشایش باز می‌شد اشاره شده است.

نگاره ۱	نگاره ۲	نگاره ۳			
					
نگاره ۴	نگاره ۵	نگاره ۶			
					
در نگاره چهارم با ترسیم دو نقش و در نگاره پنجم با ترسیم هفت نقش مختلف روی دیوار کاخ ترسیم شده است (بر اساس تفاسیر که زلیخا کاخی می‌سازد که در تمامی دیوارها پرده و فرش و سقف تصویر خود با یوسف را نقاشی کنند). در بقیه نگاره‌ها از نقوش اسلیمی و گیاهی برای تزئینات دیوارها استفاده شده است.					
نگاره ۱	نگاره ۲	نگاره ۳			
					
نگاره ۴	نگاره ۵	نگاره ۶			
					
در تمامی نگاره‌ها کف اتاق با فرش با نقوش درهم‌تنیده و پیچیده اسلیمی ترسیم گشته است.					
نگاره ۱	نگاره ۲	نگاره ۳	نگاره ۴	نگاره ۵	نگاره ۶
					
پوشاندن بت با پارچه در نگاره دوم در کنار تصویر زلیخا، تصویر پارچه‌ای که روی بت را پوشانده است ترسیم شده است.					

تطبیق ساختار نگاره‌های یوسف و زلیخا با مفاهیم قرآنی (مورد پژوهی: نگاره‌های قرن ۹ تا ۱۰ هجری) ۱۹۵-۲۱۱/شمیم نطاق، آذیتا بلالی اسکویی، یحیی جمالی

جدول ۵. تحلیل شخصیت‌های داستانی نگاره‌های اتاق هفت‌در. مأخذ: همان.

نگاره	۱: نگاره بوستان سعدی، کمال الدین بهزاد (قرن ۹ ق/ ۱۵ م)	۲: نگاره یوسف و زلیخا (جامی) (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م)	۳: برگه از نسخه خطی بوستان سعدی (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م)	۴: نگاره حسین گازرگاهی، مجالس العشاق (۱۰ ق/ ۱۶ م)	۵: نگاره مثنوی یوسف و زلیخا (جامی) (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م)	۶: نگاره مثنوی هفت اورنگ جامی ((قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م
تصویر						
حضور جبرئیل	-	-	-	-	-	-
فرار و پاره شدن پیراهن						

در سالن، متکا و بالش، بریدن نارنج با کارد تیز و ورود حضرت یوسف به مجلس از اتاق اندرونی برای پذیرایی است (جدول ۶).

بجز دو نگاره فضای سالن (کاخ) به صورت کامل ترسیم شده و پذیرایی مهمانان در فضای بسته نشان داده شده است. بجز نگاره اول و دوم مجلس مهمانی در فضایی ترکیبی از کاخ و باغ تصویر شده است. با توجه به مؤلفه‌ها در مجلس مهمانی بساط پرتجمل با پشتی‌های گران قیمت برای مهمانان فراهم است، در نگاره چهارم و پنجم تصویر متکا و بالش دیده نمی‌شود و در نگاره‌های اول، دوم، ششم و هفتم تصویر زلیخا در کنار متکا و بالش ترسیم شده و فقط در نگاره سوم تصویر مهمانان روی بالش بر اساس مؤلفه‌ها به تصویر کشیده شده است. در تمامی نگاره‌ها تصویر نارنج و دست‌بردن زنان مصری و از خود بی‌خود شدن زنان با دیدن حضرت یوسف (ع) ترسیم شده است، در تمامی نگاره‌ها سیمای حضرت یوسف (ع) که در دست وسایل پذیرایی دارد در مجلس مهمانی به تصویر کشیده شده است، اما در نگاره‌های پنجم، ششم و هفتم به این نکته که حضرت یوسف (ع) از فضای اندرونی وارد مجلس پذیرایی می‌شود با به تصویر کشیدن در مقابل یک در اشاره شده است

شده است که در نگاره سوم (نگاره یوسف و زلیخا، برگه از نسخه خطی بوستان سعدی، مکتب بخارا، قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م) با یک در نیمه‌باز؛ به این تفسیر که حضرت یوسف به هر دری که می‌رسید قفل در باز می‌شد اشاره شده است. تزئینات دیوارهای کاخ در نگاره چهارم (نگاره حسین گازرگاهی، مجالس العشاق، ۱۰ ق/ ۱۶ م) و در نگاره پنجم (نگاره مثنوی یوسف و زلیخا، جامی، قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م) بر اساس آیات ترسیم شده است. پوشاندن بت با پارچه در نگاره دوم در کنار تصویر زلیخا، تصویر پارچه‌ای که روی بت را پوشانده است ترسیم شده است.

تحلیل شخصیت‌های داستانی اتاق هفت‌در: با توجه آیات و تفاسیر مؤلفه‌های نگاره اتاق هفت در، به فرار و پاره شدن پیراهن و حضور حضرت جبرئیل می‌توان اشاره کرد (جدول ۵).

در پنج نگاره کشمکش و فرار حضرت یوسف (ع) ترسیم شده، بجز نگاره پنجم (نگاره مثنوی یوسف و زلیخا، جامی، قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م) که لحظه قبل از کشمکش و فرار ترسیم شده، ولی در هیچ‌کدام از نگاره‌ها به حضور حضرت جبرئیل و پاره شدن پیراهن حضرت یوسف (ع) هنگام فرار اشاره‌ای نشده است.

مراسم پذیرایی از زنان مصر

تحلیل کالبدی معماری مراسم پذیرایی از زنان مصر: با توجه به آیات و تفاسیر مؤلفه‌های کالبدی، نگاره دست‌بردن زنان مصری مورد بررسی قرار می‌گیرد. تصویر مجلس مهمانی

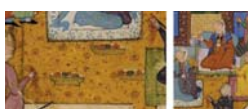
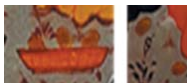
تحلیل شخصیت‌های داستانی مراسم پذیرایی از زنان مصر: با توجه به آیات و تفاسیر مؤلفه‌ها نگاره دست‌بردن زنان مصری، حضور زلیخا در مجلس و میزبانی از

جدول ۶. تحلیل کالبدی معماری نگاره‌های مراسم پذیرایی از زنان مصر. مأخذ: همان.

نگاره	۱: کتاب پنج گنج جامی (قرن ۱۰ ق/م ۱۶)	۲: زنان مصری داستان خود را می برند، (قرن ۱۰ ق/م ۱۶)	۳: دست بریدن زنان مصری، (قرن ۱۰ ق/م ۱۶)	۴: یوسف و زلیخا جامی (ق ۱۰/م ۱۶)	۵: یوسف و زلیخا (قرن ۱۰ ق/م ۱۶)	۶: جامی (قرن ۱۰ ق/م ۱۶)	۷: جامی، (قرن ۱۰ ق/م ۱۶) (صفوی)
تصویر							
مجلس مهمانی در سالن	نگاره ۱	نگاره ۲		نگاره ۳		نگاره ۴	
	نگاره ۵		نگاره ۶	نگاره ۷			
در پنج نگاره مجلس مهمانی در فضای بسته و فضای سالن (کاخ) به صورت کامل به تصویر کشیده شده است. در نگاره اول و دوم به صورت ترکیبی از کاخ و باغ اطراف ترسیم شده.							
متکا بالاش	نگاره ۱	نگاره ۲		نگاره ۳		نگاره ۴	
	نگاره ۵		نگاره ۶	نگاره ۷			
در نگاره چهارم و پنجم تصویر متکا و بالاش دیده نمی شود و در نگاره های اول، دوم، ششم و هفتم تصویر زلیخا در کنار متکا و بالاش ترسیم شده و فقط در نگاره سوم تصویر مهمانان روی بالاش بر اساس مؤلفه ها به تصویر کشیده شده است.							

تطبیق ساختار نگاره‌های یوسف و زلیخا با مفاهیم قرآنی (مورد پژوهی: نگاره‌های قرن ۹ تا ۱۰ هجری) / ۱۹۵-۲۱۱ / شمیم نطاق، آذیتا بالالی اسکویی، یحیی جمالی

ادامه جدول ۶.

نگاره ۱	نگاره ۲	نگاره ۳	نگاره ۴	بریدن نارنج با کارد تیز			
							
نگاره ۵	نگاره ۶	نگاره ۷	در تمامی نگاره‌ها تصویر نارنج و دست‌بریدن زنان مصری و از خود بی‌خود شدن زنان با دیدن حضرت یوسف (ع) ترسیم شده است				
							
نگاره ۱	نگاره ۲	نگاره ۳	نگاره ۴	نگاره ۵	نگاره ۶	نگاره ۷	در ورودی اتاق اندرونی
							
در نگاره‌های پنجم، ششم و هفتم به ورود حضرت یوسف (ع) از اتاق اندرونی اشاره شده است							

نشدۀ است. با توجه به نگاره‌ها عناصری نیز در نگاره‌ها مشاهده می‌شود که، در آیات و تفاسیر به این مؤلفه‌ها اشاره‌ای نشده است و نگارگر بر اساس ذوق هنری خود مواردی را برای بیان داستان به آثار اضافه کرده است، که در جدول زیر به شرح این موارد پرداخته می‌شود (جدول ۸).

مهمانان، چهل مهمان و حضور حضرت یوسف (ع) با لباس سفید مورد بررسی قرار می‌گیرد (جدول ۷). در تمامی نگاره‌ها تصویر زلیخا در بین مهمانان مشخص است، بجز نگاره سوم و نگاره چهارم که تصویر زلیخا از مهمانان به صورت جداگانه ترسیم نشده است. در هیچ‌کدام از نگاره‌ها تعداد مهمانان چهل نفر ترسیم نشده است. و در هیچ‌کدام از نگاره‌ها لباس حضرت یوسف (ع) سفید ترسیم

جدول ۷. تحلیل شخصیت‌های داستانی نگاره‌های مراسم پذیرایی از زنان مصر. مأخذ: همان.

نگاره	۱: کتاب پنج گنج، جامی (قرن ۱۰ ق/م ۱۶)	۲: زنان مصری دستان خود را می‌برند، (قرن ۱۰ ق/م ۱۶)	۳: دست بریدن زنان مصری، (قرن ۱۰ ق/م ۱۶)	۴: یوسف و زلیخا جامی (قرن ۱۰ ق/م ۱۶)	۵: یوسف و زلیخا (قرن ۱۰ ق/م ۱۶)	۶: جامی (قرن ۱۰ ق/م ۱۶)	۷: جامی، (قرن ۱۰ ق/م ۱۶، (صفوی))
تصویر							
حضور زلیخا	نگاره ۱		نگاره ۲		نگاره ۳		نگاره ۴
	نگاره ۵		نگاره ۶		نگاره ۷		
در تمامی نگاره‌ها تصویر زلیخا در بین مهمانان مشخص است و بجز نگاره سوم و چهارم تصویر زلیخا از مهمانان به صورت جداگانه ترسیم نشده است.							
چهل مهمان	نگاره ۱		نگاره ۲		نگاره ۳		نگاره ۴
	نگاره ۵		نگاره ۶		نگاره ۷		
در هیچ‌کدام از نگاره‌ها چهل مهمان ترسیم نشده است.							
حضرت یوسف (ع) با لباس سفید برای پذیرایی	نگاره ۱		نگاره ۲		نگاره ۳		نگاره ۴
	نگاره ۵		نگاره ۶		نگاره ۷		
در تمامی نگاره‌ها حضرت یوسف (ع) با وسایل پذیرایی که در دست دارد ترسیم شده است، ولی در هیچ‌کدام به سفیدبودن رنگ لباس اشاره نشده است.							

تطبیق ساختار نگاره‌های یوسف و زلیخا با مفاهیم قرآنی (مورد پژوهی: نگاره‌های قرن ۹ تا ۱۰ هجری) ۱۹۵/۲۱۱-شمیم نطاق، آذیتا بلالی اسکویی، یحیی جمالی

جدول ۸. تحلیل عناصر در نگاره‌ها. مأخذ: همان.

نگاره‌های اتاق هفت در					
مؤلفه‌های کالبدی معماری			مؤلفه‌های شخصیت‌های داستانی		
۱	گنبد و بادگیر	در نگاره کمال الدین بهزاد تصویر گنبد و بادگیر کاخ دیده می‌شود که در آیات و تفاسیر به این عناصر معماری اشاره‌ای نشده است.	۱	لباس و رنگ	حضرت یوسف (ع): در اکثر نگاره‌ها با عبای سبز و آبی رنگ، و لباس زلیخا اکثراً پیراهن و عبای قرمز رنگ است.
					
۲	مصالح	مصالح اکثراً به صورت ترکیبی از کاشی است و در بعضی از نگاره‌ها ترکیب کاشی با آجر دیده می‌شود.	۲	سرپوش و رنگ	سرپوش حضرت یوسف(ع) عمامه سفید رنگ با شعله طلایی رنگ دور سر است و سرپوش زلیخا اکثراً به شکل روسری سفید رنگ و در نگاره بوستان سعدی، (۱۰ ق/ ۱۶م) به شکل تاج است
					
۳	تزیینات	تزیینات بیشتر روی دیوارها و درها مشاهده می‌شود. و طرح اکثر تزیینات نقوش اسلیمی و ختایی است. و رنگ غالب تزیینات لاجوردی، آبی و سفید است.	۳	کفش	کفش‌ها یا به شکل بدون ساق هستند یا در نگاره‌ها حضرت یوسف(ع) و زلیخا پابرهنه‌اند.
					
۴	سردر	در بالای سردر ها نیز تزییناتی به شکل نقوش اسلیمی و هندسی وجود دارد، و در نگاره بهزاد آیاتی مانند «مفتاح الابواب»، «الله و لا سواه» دیده می‌شود که به بیان داستان کمک میکند.	۴	تصویر چهار زن	در نگاره پنجم جامی (قرن ۱۰ ق/ ۱۶م) تصویر چهار زن، که ظاهراً خدمتکاران زلیخا هستند، مشاهده می‌شود، که در آیات و تفاسیر به این مولفه اشاره‌ای نشده است. و فقط به دایه زلیخا اشاره شده است که درها را پشت سر یوسف قفل می‌کرد.
					
نگاره‌های مراسم پذیرایی از زنان مصر					
مؤلفه‌های کالبدی معماری			مؤلفه‌های شخصیت‌های داستانی		

ادامه جدول ۸.

۱	گنبد و بالکن	در نگاره پنج گنج، بالکن و در نگاره دوم (۱۰ق/ ۱۶م)، گنبد دیده می‌شود که در آیات و تفاسیر به این عناصر معماری اشاره‌ای نشده است.		لباس	با اینکه رنگ لباس حضرت یوسف(ع) در آیات و تفاسیر سفید رنگ بیان شده است ولی در نگاره‌ها رنگ‌های متفاوت
					برای عباي حضرت یوسف(ع) ترسیم شده است. و همچنین، برای پیراهن و عباي زلیخا و زنان مصر از رنگ‌های متفاوتی استفاده شده است.
۲	طبقات کاخ	در نگاره ششم و نگاره هفتم تصویر چند زن از پنجره که در طبقات بالا هستند و در نگاره اول تصویر چند زن در بیرون از قصر و در طبقه بالا به تصویر کشیده شده است. که در آیات و تفاسیر به این موارد اشاره‌ای نشده است.		سرپوش	سرپوش حضرت یوسف(ع) مانند نگاره‌های اتاق هفت در اکثر اعمامه سفید رنگ با شعله طلایی رنگ دور سر است و برای زلیخا و زنان مصر اکثراً روسری سفید رنگ ترسیم شده است.
۳	مصالح	اکثراً به شکل کاشی کاری و یا ترکیب کاشی با آجر است.		کفش	مانند نگاره‌های اتاق هفت در، کفش حضرت یوسف(ع) به شکل بدون ساق است، و کفش زلیخا و زنان مصری کثراً دیده نمی‌شود و یا پا برهنه ترسیم شده‌اند.
۴	تزیینات	تزیینات بیشتر روی دیوارها مشاهده می‌شود. و طرح اکثر تزیینات نقوش گیاهی و اسلیمی است. و از ترکیب رنگ‌های مختلف استفاده شده است.		تعداد مهمانان	با توجه به آیات و تفاسیر که به چهل نفر اشاره شده است، نگاره اول پنج گنج، جامی (قرن ۱۰ق): سیزده نفر، نگاره دوم (۱۰ق) شانزده نفر، نگاره سوم (۱۰ق): شش نفر، در نگاره چهارم جامی (۱۰ق): پنج نفر، نگاره پنجم (۱۰ق): سیزده نفر، نگاره ششم (۱۰ق): سیزده نفر و در نگاره هفتم (۱۰ق): ده نفر به تصویر کشیده شده است.
۵	کفپوش	کفپوش‌ها به صورت فرش با طرح گیاهی و اسلیمی است.		عزیز مصر	در نگاره‌های پنجم، ششم و هفتم تصویر مردی در آستانه در اندرونی و در نگاره اول تصویر دو مرد در بیرون از قصر که احتمالاً عزیز مصر است مشاهده می‌شود که در مؤلفه‌ها به این نکته‌ها اشاره نشده است.
۶	ظروف	اکثر ظروف نارنج طلایی رنگ و در دست حضرت یوسف(ع) تنگ طلایی رنگ، فلزی مانند دیده می‌شود.			

نتیجه

داستان یوسف و زلیخا در تمامی اعصار مانند دیگر داستان‌های قرآن کریم موضوع آثار هنرمندان از رشته‌های متفاوت بوده و در دوران مختلف، نگارگران داستان یوسف و زلیخا را به تصویر کشیده‌اند.

این پژوهش با تطبیق و بررسی آیات و تفاسیر با نگاره‌های قرون ۹-۱۰ هجری، که شامل شش نگاره اتاق هفت‌در و هفت نگاره مراسم زلیخا و دست‌بردیدن زنان مصری، است به‌انجام رسید. در بررسی و تحلیل‌های نگاره‌ها و با توجه به یافته‌هایی که در جدول ارائه شد می‌توان نتیجه گرفت، در نگاره‌های اتاق هفت‌در، محیط کالبدی معماری نگاره کمال‌الدین بهزاد (قرن ۹ ق/ ۱۵ م) تطابق بیشتری با آیات قرآنی داشته و فضای کاخ و عناصر محیط به‌صورت کامل‌تر به‌تصویر کشیده شده است. در بخش شخصیت‌های داستانی بجز نگاره مثنوی جامی (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م)، فرار حضرت یوسف (ع) تصویر شده و در مجموع تمامی نگاره‌ها به مؤلفه خاصی از داستان اشاره کرده و در کل هنرمند به‌جای ترسیم کاخ بر حضرت یوسف (ع) و زلیخا تمرکز کرده است. در بخش کالبدی نگاره‌ها معماری و تزئینات معماری نسبت به بخش شخصیت‌های داستانی بیشتر به جزئیات توجه شده و مطابقت بیشتری با آیات قرآنی دارد و کامل‌ترین نگاره اتاق هفت‌در نگاره کمال‌الدین بهزاد (قرن ۹ ق/ ۱۵ م) است. در نگاره مراسم زلیخا و دست‌بردیدن زنان مصری، محیط کالبدی معماری نگاره‌های، تصویر مجلس زلیخا (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م)، نگاره پنج‌گنج (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م)، نگاره جامی (قرن ۱۰ ق/ نیمه دوم قرن ۱۶ م) و نگاره جامی (قرن ۱۰ ق/ ۱۶ م)، تطابق بیشتری با آیات قرآنی داشته و معماری کاخ و کامل‌تر ترسیم شده است، ولی در بخش شخصیت‌های داستانی در نگاره‌ها تمامی مؤلفه‌ها به‌تصویر کشیده شده‌اند، ولی در بعضی از مؤلفه‌ها به تمامی نکات و جزئیات قرآن و تفاسیر اشاره نشده و تطابق کمتری با آیات قرآنی دارد. در این دسته نیز بخش کالبدی نگاره‌ها نسبت به بخش شخصیت‌های داستانی کامل‌تر است و تطابق بیشتری با آیات و تفاسیر دارد. در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که هنرمندان در ترسیم نگاره‌ها فقط به آیات قرآنی و تفاسیر توجه نداشتند و قسمتی از داستان را در نگاره‌ها به‌صورت واضح و کامل به‌تصویر کشیده‌اند و با ذوق هنری و تفاسیر خودشان، به خلق آثار هنری پرداخته‌اند و با اضافه کردن بعضی از عناصر مانند تزئینات، رنگ و هاله دور سر و... سعی در بیان داستان و انتقال مفاهیم کرده‌اند.

منابع و مأخذ

- آیت‌اللهی، حبیب‌الله، خیری، محمدعلی، طاووسی، محمود، لزگی، حبیب‌الله. (۱۳۸۶). تحلیل عناصر داستانی قصه حضرت یوسف (ع) در قرآن کریم. پژوهش زبان و ادبیات فارسی، ۸- (۸)، ۲۰-۱.
- انصاریان، حسین. (۱۳۹۸). ترجمه قرآن کریم، قم، انتشارات آیین دانش.
- جهان‌یار، آذر، قاضی‌زاده، خشایار. (۱۳۹۶). معرفی و تحلیل نقوش ابنیه در نگاره‌های منظومه یوسف و زلیخا از نسخه هفت‌اورنگ جامی مکتب مشهد. فصلنامه علمی پژوهشی نگره ۱۲ (۴۴)، ۶۹-۵۹.
- ربیع‌زاده، سمیرا، طباطبایی جبلی، زهره، پیروای ونگ، مرضیه. (۱۳۹۸). بررسی معنا در سوره یوسف و نمود آن در نگاره‌های ایرانی با رویکرد دلالت‌های صریح و ضمنی. جلوه هنر. ۱۲ (۱)، ۲۰-۷.
- رجبی، زینب، پورمند، حسنعلی. (۱۳۹۸). تحلیل نگاره یوسف و زلیخا اثر کمال‌الدین بهزاد بر اساس نظریه ترامتیت ژرار ژنت. فصلنامه علمی - پژوهشی کیمیای هنر. ۸ (۳۲)، ۷۷-۹۵.
- رحمانی، جبار، ظفری نائینی، سپیده. (۱۳۹۴). پژوهش میان رشته‌ای در هنر با رویکرد هرمنوتیکی هیرش (موردپژوهی تحلیل هنر نگارگری، نگاره یوسف و زلیخا). فصلنامه علمی - پژوهشی کیمیای هنر. ۴ (۱۵)، ۶۳-۴۷.
- ریشار، فرانسیس. (۱۳۸۳). جلوه‌های هنر پارسی نسخه‌های نفیس ایرانی قرن ۶ تا ۱۱ هجری قمری موجود در کتابخانه ملی فرانسه، ترجمه ع. روح‌بخشان، تهران، نشر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- سمسار، محمدحسن. (۱۳۷۹). کاخ گلستان (گنجینه کتب و نقایس خطی) گزینه‌ای از شاهکارهای نگارگری و خوشنویسی، تهران، نشر زرین و سیمین.
- شیخی، علیرضا، محمدزاده، زینب. (۱۳۹۷). بررسی صفحه‌آرایی نگاره‌های منسوب به کمال‌الدین بهزاد در نسخه بوستان سعدی (۸۹۴-۸۹۳ هجری) به‌مثابه یک الگو، نگارینه هنر اسلامی. ۵ (۱۵)، ۲۷-۱۳.
- صادقی، اسماعیل، آقاخانی بیژنی، محمود، رضایی، حمید. (۱۳۹۱). تحلیل ساختاری طرح داستان غنایی یوسف و زلیخای جامی، پژوهشنامه‌ی ادب غنایی. ۱۰ (۱۹)، ۱۰۳-۱۲۴.
- صادق‌نیا، سارا، حصاری، الهام. (۱۳۹۷). بررسی جایگاه واقع‌نگاری تزئینات کاشی‌کاری عهد تیموری در نگارگری مکتب هرات (با نگرش موضوعی به نگاره‌های بهزاد)، نشریه علمی - پژوهشی مطالعات هنر اسلامی. ۱۴ (۲۹)، ۲۲۹-۲۲۹.

- ضیا آبادی، محمد. (۱۳۹۲). کلام النور نور الکلام، تفسیر سوره یوسف، تهران، انتشارات بنیاد خیریه الزهرا. طباطبایی، علامه محمدحسین. (۱۳۶۳). تفسیر المیزان، ج ۱۱، ترجمه محمدباقر موسوی همدانی، قم، نشر بنیاد علمی و فکری علامه طباطبایی.
- طبرسی، فضل بن حسن. (۱۳۵۲). تفسیر مجمع البیان، ج ۱۲، ترجمه احمد بهشتی، تصحیح موسوی دامغانی، تهران، نشر فراهانی.
- عقایی، تورج. (۱۳۹۲). نگاهی به عنصرهای ساختاری داستان حضرت یوسف (ع) در قرآن مجید، فصلنامه تخصصی زبان و ادبیات فارسی. (۱۵)، ۹-۴۱.
- غفوریان مسعودزاده، مهنوش. (۱۳۹۵). تحلیل و بررسی تصاویر نسخه خطی مصور هفت اورنگ جامی موجود در مخزن مخطوطات کتابخانه آستان قدس رضوی، آستان هنر. (۱۷)، ۲۰-۳۵.
- کاشانی، ملأفتح الله. (۱۳۸۸). تفسیر کبیر منهج الصادقین فی الزام المخالفین، ج ۳، تصحیح عقیقی بخشایشی، قم، نشر نوید اسلام. کرمی، محمدحسین، حقیقی، شهین. (۱۳۸۸). بررسی ساختار روایی دو روایت از داستان غنایی یوسف و زلیخا، پژوهشنامه ادب غنایی. (۱۳)، ۷-۱۲۴.
- ماید، تادئوش. (۱۳۹۲). شاهکارهای هنر ایران در مجموعه‌های لهستان، ج ۱ تصاویر، ترجمه مهدی مقیسه، داوود طبائی، تهران، نشر آثار هنری، متن.
- ماید، تادئوش. (۱۳۹۲). شاهکارهای هنر ایران در مجموعه‌های لهستان، ج ۲، مقالات و شرح تفضیلی تصاویر، ترجمه، داوود طبائی، مهدی مقیسه، تهران، نشر آثار هنری، متن.
- متفکر آزاد، مریم، پایدارفرد، آرزو. (۱۳۹۴). بررسی ویژگی‌های نگارگری نسخ خطی مصور با تأکید بر نسخه مصور یوسف (ع) و زلیخا در کتابخانه مرکزی تبریز، نگارینه هنر اسلامی. (۶)، ۵۶-۷۰.
- مصلایی پور یزدی، عباس، قاسمی حامد، مرتضی. (۱۳۹۳). فضایل اخلاقی و ویژگی‌های حضرت یوسف (ع) در قرآن کریم و تورات، آموزه‌های قرآنی. (۲۰)، ۱۴۹-۱۷۴.
- مظفری خواه، زینب. (۱۴۰۰). بررسی جایگاه کنتراست مکمل و وسعت از منظر یوهانس ایتن در آثار کمال الدین بهزاد، فصلنامه علمی دانشگاه الزهراء (س). (۱۱)، ۱۰۲-۱۱۶.
- مظفری خواه، زینب، گودرزی، مصطفی. (۱۳۹۱). بررسی فضا در نگارگری ایرانی با تأکید بر منتخبی از آثار بهزاد، دو فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات هنر اسلامی. (۱۶)، ۷-۲۰.
- مکارم شیرازی، ناصر. (۱۳۷۷). تفسیر نمونه، ج ۹، تهران، نشر دارالکتب الاسلامیه.
- میرلوحی، پریم. (۱۳۹۹). تبیین مفهوم برهان رب در سوره یوسف و تجلی آن در یوسف و زلیخای جامی و نگاره کمال الدین بهزاد، پیکره. (۲۰)، ۲۲-۱۳.
- نجار شوشتری، علی بن علی. (۱۳۷۳). تفسیر سوره یوسف (ع)، تصحیح میرهاشم محدث، تهران، نشر صدوق.
- نجفی، محمدباقر. (۱۳۶۸). آثار ایران در مصر، آلمان، کلن.
- نوروزی، نسترن، موسوی لر، اشرف سادات، دانشگر، فهیمه. (۱۳۹۸). بازخوانی بیناگفتمانی نقاشی (حکایت یوسف و زلیخا) و سه اقتباس معاصر آن، فصلنامه علمی مطالعات فرهنگ- ارتباطات. (۴۸)، ۲۰-۲۹۶.
- نیکبخت، مهناز. (۱۴۰۰). مطالعه رنگ و فرم لباس در نگاره‌های کمال الدین بهزاد مورد مطالعه: نگاره یوسف و زلیخا، پژوهش در هنر و علوم تخصصی. (۱۶)، ۱۷-۲۲.
- Ibrahim Elassal, Ibrahim Mohamed. (2016). The Veiled face of prophets in the Islamic miniatures- application on illustrated manuscripts of XVI century in Konya Mawlana Museum, Journal of the General Union of Arab Archaeologists, N1, P 125-89.
- Shackle, Christopher. (1995). Between scripture and romance: the Yusuf-Zulaikha story in Panjabi, South Asia Research, N2, P188-153.
- Tursunpolatovna, Jumayeva Dilnoza. (2022). Fine Art in the Epics of Yusuf and Zulaikho, EPRA International Journal of Research and Development (IJRD), N12, P 20-16.
- .(https://www.metmuseum.org/art/collection/search/455023/(access date: 24/1/2023
- .(https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452672/(access date: 24/1/2023
- .(http:// artang.ir/yusuf-and-zulaikha/ (access date: 11/8/2022
- https://commons.m.wikimedia.org/wiki/File:%22Yusef_Serves_for_Zulaikha_at_a_Feast%22,_Folio_from_a_Yusuf_and_Zulaikha_of_Jami_MET_sf57-51-39-241r.jpg (access (date: 11/8/2022
- http://art.thewalters.org/detail/80063/egyptian-woman-overwhelmed-by-yusufs-beauty/ ((access date: 11/8/2022

Matching the Structure of Yusuf and Zulaikha Paintings with Qur'anic Concepts (Case Study: Paintings of 15th -16th Centuries AD/ 9th-10th Centuries AH)*

Shamim Nottagh, MA Student of Islamic Architecture, Tabriz Islamic Art University, Tabriz, Iran.

Azita Belali Oskuyi, Professor of Architecture & Urbanism Faculty, Tabriz Islamic Art University, Tabriz, Iran.

Yahya Jamali, PhD Student of Architecture, Art University of Isfahan, Isfahan, Iran.

Received: 2022/12/20 Accepted: 2023/02/14

Surah Yusuf is the only Surah in the Qur'an that specifically discusses a narrative from the very beginning to the end and is called in the Qur'an as the Ahsan Al-Ghesas (the best of the narratives). Like many arts, painters also used this narrative in their paintings to create works of art. By Iranian painting (also called Negareh), it is meant illustrations created from the 13th to the 17th centuries AD (700-1100 centuries AH). This study also examined the paintings of the 15th to the 16th centuries AD (900-1000 centuries AH). **Goal:** This study aimed to compare the very environment of Yusuf and Zulaikha paintings with Qur'anic concepts and to investigate architectural physical elements and narrative characters in verses 23-25 and 30-32 of Surah Yusuf. It also deals with the similarities and differences between the paintings. This subject is important because of the significance of Surah Yusuf in the holy book, and the extent to which it has affected the artists in the domain of painting; meanwhile, the components that painters have addressed outside Qur'anic debates were also examined. **Questions** of this study are 1) How are architectural physical characteristics and narrative characters of Yusuf and Zulaikha represented in the 15th to the 16th centuries AD (9th-10th centuries AH)? 2) To what extent do these paintings match with Qur'anic concepts as regards this narrative? **Method:** This study was descriptive-analytical and gathered data via documentary and library methods. The statistical population of the study consisted of six paintings of the Seven-Door Room Narrative and seven paintings of Egypt's women cutting off their hands. After analyzing the Qur'an, some verses were extracted from the book, and to which relevant interpretations of six credible interpretation books were compared. The analyzed verses include the story of Prophet Yusuf (Peace Be Upon Him) when he was at the Prince of Egypt's house. Verses 23-25 recount the story of the Seven-Door Room and verses 30-32 tell the ceremony held by Zulaikha and the women's cutting off their hands. Meanwhile, the components obtained were divided into two groups: 1) Components of architectural physical structure that investigate architectural elements, architectural decorations, and objects in the Seven-Door Room story including the Zulaikha's palace with

*This paper is extracted from the MA thesis of Shamim Nottagh, titled "Study of Realization of Islamic Teachings in Principles of Iran's Garden Making" under the supervision of Dr. Belali Oskuyi at Tabriz Islamic Art University.

Negareh

various courtyards and numerous rooms, Seven-Door locks, and all the walls, ceilings, and floor of the palace, depicted with the pictures of Yusuf and Zulaikha. In the story of Egypt's assembly of women, the verses refer to the invitation of the women to a festivity in the palace saloon, the enclosed space, the internal room where food was cooked, and the arrival of prophet Yusuf into this room; 2) Narrative character components refer to humans, characters, and characteristics raised in the Qur'an. In the Seven-Door Room, with the presence of Gabriel and the escape of Yusuf, Zulaikha tears apart Yusuf's dress from the back, and the story of Egypt's women's assembly refers to the presence of forty guests and the lecture of Zulaikha, also referred to in the Qur'an and interpretations.

Results: Concerning the Seven-Door Room paintings, this study indicated that out of all the examined paintings, the painting by Kamal Al-Din Behzad of Sa'di's Bousthan (15th century AD- 9th century AH) was found to comply more with Qur'anic concepts from architectural physical characteristics, while from the narrative character perspective, no painting other than the one available in Jami's Masnavi of Yusuf and Zulaikha (16th century AD-10th century AH) matched with Qur'anic concepts. These concepts are also represented in other paintings. Concerning the painting of Zulaikha's assembly and women's cutting off their hands, the painting of Jami's Panj Ganj (16th century AD-10th century AH), the painting of Zulaikha's Assembly (16th century AD-10th century AH), Jami's painting (second half of the 16th century AD-10th century AH), and Safavid Jami's painting (16th century AD-10th century AH) were found to be more compliant with Qur'anic concepts in terms of paintings' architectural physical environment. In the narrative character section, most components are depicted in the paintings; however, some components have not delved into all Qur'anic details, thus representing little match with the verses. In sum, both categories of the paintings saw their architectural physical elements richer than narrative characters in terms of focus on Qur'anic concepts. It is also concluded that artists had not depicted the story of Yusuf and Zulaikha only based on Qur'anic concepts, since their impressions and artistic tastes had greatly contributed to their works of art. Here, the painters added some elements like using a yellow-colored halo over the head of prophet Yusuf and dress colors to convey the stories and their concepts.

Keywords: Surah Yusuf, Yusuf and Zulaikha Painting, Architectural Physical Structure, Narrative's Characters

References: Ansarian, Hossein, 2019, Translation of the Holy Quran, Qom, Aeen Danesh. Ayatollahi, habibullah, khabari, Mohammad Ali, Tavousi, Mahmoud, Lezgi, Habibullah, Analysis of the story elements of the story of Hazrat Yusuf (pbuh) in the Holy Quran, Research in Persian Language & Literature, N8, 2007, pp 20-1.

Egdaei, Toraj, A look at the structural elements of the story of Prophet Yusuf (AS) in the Holy Quran, Persian Literature Quarterly, N15, 2013, P 41-9.

Ghafourian Masoudzadeh, Mehnoosh, Analyzing and examining the images of Haft Aurang Jami's illustrated manuscript in the Astan Quds Razavi Library's manuscripts repository, Astanehonar, N17, 2016, P 35-20.

Ibrahim Elassal, Ibrahim Mohamed, The Veiled face of prophets in the Islamic miniatures-application on illustrated manuscripts of XVI century in Konya Mawlana Museum, Journal of the General Union of Arab Archaeologists, N1, 2016, P 125-89.

Negareh

- Jahanyar, Azar, Ghazizadeh, khashayar, Introduction and analysis of architectural motifs in the paintings of Yusuf and Zuleikha form Haft Orang jami edition of Mashhad School, Negareh Journal, N44, 2017, P 96-58.
- Karami, Mohammad Hossein, Hagigi, Shaheen, Investigating the narrative structure of two narratives of the lyrical story of Yusuf and Zuleijha, Journal of Lyrical Literature Researches, N13, 2009, P 124-89.
- Kashani, Mullah Fathullah, 2009, Tafsir Kabir manhaj Alsadegin fi Alzam Almokhalefin, volume3, Corrected by Agigi Bakhshayeshi, Qom, Navid Eslam.
- Maida, Tadaosh, 2013, Masterpieces of Iranian art in Polish collectiond, Volum1 of images, Translated by Mehdi Maghiseh, Dawood Tabai, Tehran, Matn Honar .
- Maida, Tadaosh, 2013, Masterpieces of Iranian art in Polish collectiond, Volum2 of articles and descriptions of images, Translated by Dawood Tabai, Mehdi Maghiseh, Tehran, Matn Honar.
- Makarem Shirazi, Nasser, and colleagues, 1998, Tafsir Nemooneh, Volum9 , Tehran, Darolketab.
- Mirlohi, Parima, Explanation of the concept of proof of the Lord in Surah Yusuf and its manifestation in Yusuf and Zuleikha Jami and the painting of Kamaluddin Behzad, Paykareh, N20, 2020, P 22-13.
- Mosalaipour Yazdi, Abbas, Ghasemi, Hamed, Moral virtues and characteristics of Hazrat Yusuf (AS) in the Holy Quran and Torah, Quranic Doctrines, N20, 2014, P 174-149.
- Motafeker Azad, Maryam, Paydar Fard, Arzoo, Investigating the characteristic of illustrated manuscripts with an emphasis on the illustrated manuscripts of yusuf (pbuh) and zuleikha in the central library of Tabriz, Negarineh Islamic Art, N6, 2015, P 100-56.
- Mozaffari Khah, Zainab, Investigating the position of complementary contrast and breadth from Johannes Eaton's perspective in Kamaluddin Behzad, Scientific Quarterly of Al-zahra University ,N 1, 2021, P 116-102.
- Mozaffari Khah, Zainab, Guderzi, Mustafa, Investigating space in Iranian painting whit an emphasis on a selection of Behzads works, Scientific Quarterly of Islamic Art Studies, N16, 2012, P 20-7.
- Najafi, Mohammad Bager, 1989, Works of Iran in Egypt, German, Clan.
- Najjar Shushtri, Ali ibn Ali, 1994, Tafsir Surah Yusuf, Edited by Mir Hashem Muhaddith, Tehran, Sadoogh.
- Nikbakht, Mahnaz, Studying the color avd form of clothes in the paintings of Kamaluddin Behzad, pazhohesh dar honar va olom takhasosi, N1, 2021, P 22-17.
- Nowruz, Nestren, Mousavi ler, Ashraf alsadat, Daneshgar, Fahimeh, Reinterpreting the discourse of painting (the story of Yusuf and Zuleika) and its three contemporary adaptations, Culture-Communication, N48, 2019, P 296-265.
- Rabizadeh, Samira, Tabatabai Jebeli, Zohre, Piravi vanak, Marzia, Examining the meaning in Surah Yusuf and its expression in Iranian paintings whit the approach of explicit and implicit meanings, Jelvey Honar, N1, 2019, P 20-7.
- Rahmani, Jabar, Zafari Naini, Sepideh, Interdisciplinary research in art whit Hirschs hermeneutic approach (research case of painting art analysis, Negare Yusuf and Zulikha), Kimiya-ye-Honar, N15, 2015, P 63-47.

Negareh

- Rajabi, Zainab, Pourmand, Hassanali, Analysis of Yusuf and Zuleikha painting by Kamaluddin Behzad based on Gerard Genets theory of transtextuality, *Kimiya-ye-Honar*, N32, 2019, P 95-77.
- Richad, Francis, 2004, Manifestations of Persian art in exquisite Iranian copies from the 6th to the 11th century AH available in the National Library of France, Translate by A. Rooh Bakhshan, Tehran, Ministry of Cultur& Islamic Guidance.
- Sadeghi, Esmail, Agha Khani Bijani, Mahmood, Rezai, Hamid, Structural analysis of the plot of the lyrical story Oof Yusuf and Zulikhai Jami, *Journal of Lyrical Literature Researches*, N19, 2012, P 124-103.
- Sadegi nia, Sara, Hesari, Elham, Examining the place of realism of tiling decorations of the Timurid period in Herat school painting (with a thematic approach to Behzads paintings), *Scientific Quarterly of Islamic Art Studies*, N29,2000, P 252-229.
- Semsar, Mohammad Hassan, 2000, Golestan Palace (treasure of books and fine calligraphy) a selection of painting and calligraphy masterpieces, Tehran, Zarin ve Simin.
- Shackle, Christopher, Between scripture and romance: the Yusuf-Zulaikha story in Panjabi, *South Asia Research*, N2, 1995, P188-153.
- Shaikhi, Alireza, Mohammadzadeh, Zainab, Examining the pagination of paintings attributed to Kamaluddin Behzad in Bostan Saadi's edition (893-894 AH) as a model, *Negarineh Islamic Art*, N15, 2018, P 27-13.
- Tabarsi, Fazl ebn Hasan, 1973, *Tafsir Majmaol Bayan*, Translated by Ahmad Beheshti, Correction by Mousavi Damghani, Tehran, Farahani .
- Tabatabai, Allameh Mohammad Hossein, 1984, *Tafsir Almizan*, volume11, Translated by Mohammad Bagher Mousavi Hamadani, Qom, Bonyad Elmi ve Fekri Allameh Tabatabayi.
- Tursunpolatovna, Jumayeva Dilnoza, Fine Art in the Epics of Yusuf and Zulaikho, *EPRA International Journal of Research and Development (IJRD)*, N12, 2022, P 20-16.
- Ziyaabadi, Mohammad, 2013, *Kalam Al- Noor Noor Al- Kalam*, Commentary on Surah Yusuf, Tehran, bonyad kheyriyeh Al-Zahra.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی